

اثر اقلیم و توپوگرافی بر روی کانیهای رسی خاکهای کهگیلویه گرمسیری و کوپن در استان فارس

خسرو رامشنی و علی ابطحی *

چکیده: به منظور مطالعه چگونگی تاثیر اقلیم و توپوگرافی بر روی نوع کانیهای خاک، دشتهای در منطقه کهگیلویه گرمسیری و استان فارس با رژیمهای رطوبتی و توپوگرافی مختلف انتخاب شد. برای این منظور در مناطق آب و هوایی مختلف مجموعاً ۱۸ پروفیل خاک واقع در پنج واحد فیزیوگرافی مختلف مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. در این دشتهای متوسط بارندگی سالیانه از ۳۵۵ تا ۷۰۵ میلیمتر و دمای سالیانه از ۱۹/۲ تا ۲۳ درجه سانتیگراد متغیر است. رژیمهای رطوبتی خاکها، یوستیک آریدیک (*Ustic-aridic*) و یوستیک (*Ustic*) و زریک (*Xeric*) و رژیمهای حرارتی هیپرترمیک (*Hyperthermic*) و ترمیک (*Thermic*) می باشند. نمونه های رس پروفیل های خاک پس از خارج نمودن ملاتهای شیمیایی و دیگر ذرات طبق روشهای کیتریک و هوپ و جکسون با تغییرات مختصری، به وسیله پراش اشعه ایکس و میکروسکپ الکترونی مورد مطالعه قرار گرفت. برای ارزیابی کیفی کانیهای رس، منحنی های اشعه ایکس با داده های بارشانه، بلاک، براون، کارول، گرم، جکسون و میلوت مقایسه شد. برای تعیین مقدار کمی کانی پالی گورسکیت، از الکترون میکروگراف و منحنی ۱۰/۵ انگسترم حاصل از پراش اشعه ایکس استفاده شد. به طور کلی این مطالعات نشان داد که کانیهای رس از نظر نوع کم و بیش مشابه ولی مقدار نسبی آنها به علت تغییرات رژیم رطوبتی و فیزیوگرافی متفاوت می باشند. کانیهای رسی شناخته شده عبارتند از ایلیت، کلریت، اسمکتیت (مونت موریلونیت) کانیهای فیبری (پالی گورسکیت) و کوارتز. این مطالعات نشان داد که کانی پالی گورسکیت علاوه بر منشاء توارثی دارای منشأ خاکزائی نیز می باشند. این کانی با تکامل پروفیلی وجود افقهای کلسیک و جیپسیک همبستگی مثبت و نزدیک دارد. با افزایش بارندگی مقدار آن کاهش، و با ازدیاد عمق خاک مقدار آن افزایش می یابد. تشکیلات زمین شناسی مناطق مورد مطالعه اکثراً از سنگهای آهکی دوران ژوراسیک تا کواترنری می باشند. لذا عناصر قلیائی مورد نیاز برای شوفرم کانیهای فیبری از تخریب سنگهای آهکی و دولومیتی که فراوان هستند حاصل شده و سیلیس لازم از سیلیکای موجود در سنگ آهک گرفته شده بنابراین شرایط برای تشکیل کانیهای فیبری مناسب بوده و حداکثر این کانیها از مناطق کم باران همراه با افق کلسیک و جیپسیک مشاهده شده است.

* - عضو هیات علمی مرکز تحقیقات کشاورزی فارس، استاد دانشکده کشاورزی

دانشگاه شیراز